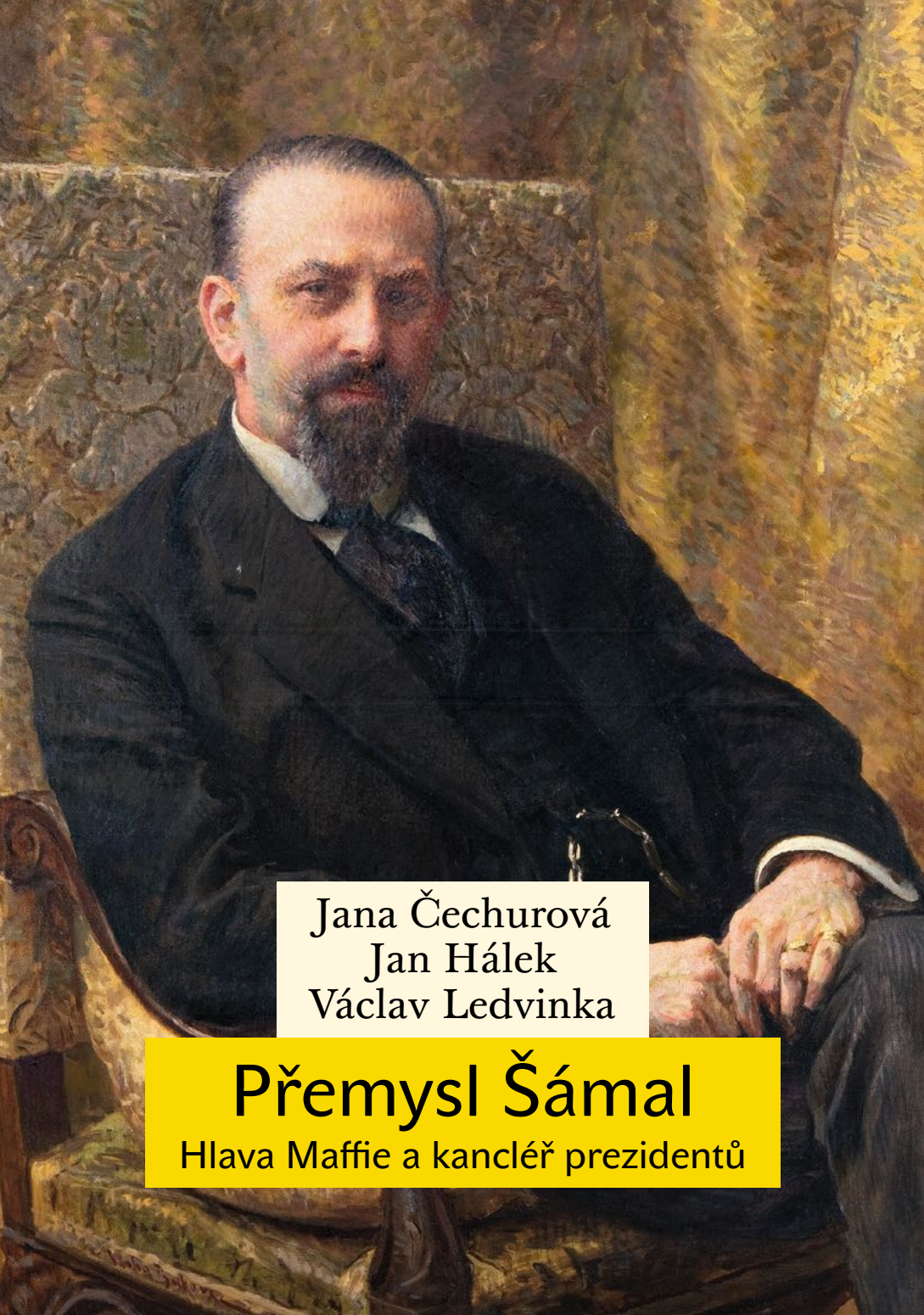

A detailed oil painting of a middle-aged man with a full, dark beard and mustache. He is wearing a dark, formal suit with a white shirt and a dark tie. He is seated in an ornate, dark wooden chair. His hands are resting on his lap, and he is wearing a ring on his left ring finger. The background is a textured, mottled brown and gold, suggesting a stone or wood-paneled wall. The lighting is soft, coming from the left, highlighting his face and the texture of his beard.

Jana Čechurová
Jan Hálek
Václav Ledvinka

Přemysl Šámal

Hlava Maffie a kancléř prezidentů

Přemysl Šámal
Hlava Maffie a kancléř prezidentů

Jana Čechurová
Jan Hálek
Václav Ledvinka

Recenzovali:

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc.

prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc.

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2025
Redakce Václav Hozman
Grafická úprava Zdeněk Ziegler
Obálka a sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání první

© Univerzita Karlova, 2025

© Jana Čechurová – Jan Hálek – Václav Ledvinka, 2025

Afterword © Václav Pavlíček, 2025

Cover photo © Galerie hlavního města Prahy, 2025

Na obálce: Vlaho Bukovac, Podobizna starosty JUDr. Přemysla Šámala, 1921,
olej, plátno (106,8 × 82,6 cm). Galerie hlavního města Prahy, inv. č. M 1558.

ISBN 978-80-246-5998-5

ISBN 978-80-246-6005-9 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Úvod	9
Prostředí, rodové kořeny a příbuzenské vztahy	13
Praha na přelomu 19. a 20. století	13
Rodina, dětství, studium a příbuzenské vztahy	14
Ve veřejném a politickém životě Prahy do roku 1914.....	22
Vstup do veřejného života	22
Realista ve službách Ústřední matice školské	27
Období první světové války – Maffie.....	36
Od loajality k odboji	36
Masarykova zahraniční akce a její domácí zázemí – zrod a činnost Maffie	39
Mezi legální politikou a konspirací – Šámál, Maffie a osobnosti české politiky	48
Přemysl Šámál a vznik Československé republiky	67
Maffie a Národní výbor v roce 1918.....	67
Mezi Prahou a Ženevou.....	69
Ustavení orgánů nové republiky – Šámálovo dilema	74
V čele hlavního města Prahy	82
Předseda správního sboru a správní rady metropole.....	82
Republika a její metropole – poválečná krize a hledání nové cesty	87
Úsilí o vytvoření Velké Prahy.....	93
Reprezentace státní metropole.....	98
Na dvou židlích – ve službách hlavního města a TGM.....	105

Kancléřem prezidentů republiky	109
Kancléř prezidenta republiky a politická role „Hradu“	109
Organizace a činnost prezidentské kanceláře	122
Šámal jako spolupracovník T. G. Masaryka a Edvarda Beneše ...	130
V roli správce odkazu „Maffie“ – Šámalova úřední, poloúřední a neúřední činnost	144

Šámalův společenský a rodinný život	
ve 20. a 30. letech 20. století	152
Rodinné a příbuzenské vztahy	152
Šámalovo druhé manželství	161
Přátelé, spolustraníci, spojenci	169
Svobodní zednáři	171
Lesy, lov a rybaření	174

Účast v protinacistickém odboji a konec života	181
V čele Politického ústředí	181
V rukou nacistické justice	191
Poslední týdny a dny	195

Osudy Šámalovy rodiny	197
Rodina v odboji	197
Šámalova pozůstalost	201
Jaroslav Cebe a Jaromír Šámal – odbojáři a osudy jejich rodin	203
Hledání ztracených dětí	206
Poválečné komplikace a nové životní cesty	212

Epilog	221
--------------	-----

Doslov

Přemysl Šámal a kontinuita české státnosti (Václav Pavlíček)	230
---	-----

Přílohy	241
Edice dokumentů	242

Schéma rozrodu a rodových vztahů	
Šámalovy rodiny	291
Seznam pramenů a literatury	295
Seznam dokumentů zařazených v oddílu	
Edice dokumentů	305
Seznam vyobrazení	307
Summary	310
Jmenný rejstřík	317

ÚVOD

Přestože do dnešních dnů byla o dějinách meziválečného Československa napsána téměř nepřeberná řada knižních titulů, nacházíme v tomto období stále řadu osobností, jejichž význam výrazně přesahoval pozornost, která jim dosud byla věnována, a to nejen ze strany historiků. Do této skupiny bez jakýchkoliv pochybností náleží pražský advokát Přemysl Šámal – muž, který byl před rokem 1914 neodmyslitelně spjatý s hájením českého menšinového školství a s činností Ústřední matice školské, v době první světové války stál v čele českého domácího protirakouského odboje označovaného později jako Maffie, na přelomu let 1918 a 1919 řídil hlavní město právě vzniklé Československé republiky a odtud zamířil na Pražský hrad jako kancléř prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka a jeho nástupce Edvarda Beneše. Okupace Československa a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava přivedly Šámala zpět do řad českého odboje. Následovalo jeho zatčení a několikaměsíční věznění doprovázené řadou výslechů, z něhož jej vysvobodila smrt v berlínském vězení. Nacistická persekuce neminula ani další členy Šámalovy rodiny.

Na rozdíl od převážné většiny českých politických představitelů angažujících se na straně protirakouské rezistence nepokládal Šámal za vhodné publikovat své vlastní vzpomínky na toto období. Svědectví o válečných letech se zdráhal vydávat i v rámci rozmanitých veřejných pamětnických vystoupení. Přesto se však z pozadí výrazně podílel právě na budování paměti tzv. československé revoluce, jako nezbytné součásti ideového světa převážné většiny českých občanů mladého státu. Hlavní role v realizaci těchto cílů připadla mladé historičce Miladě Paulové. Ta byla také první a zároveň patrně dosud i poslední osobou pokoušející se o zpracování Šámalova podrobného životopisu. Z velkolepě pojatého projektu se do dnešních dnů dochovalo pouze několik

desítek stran rukopisných poznámek vycházejících z jejich vzájemných důvěrných rozhovorů.¹ Podrobnější zpracování Šámaloва života se tak po celé meziválečné období omezovala především na kratší biograficky laděné texty publikované zpravidla u příležitosti jeho narozenin na stránkách novin a časopisů. Pozornost si zaslouží především zvláštní příloha *Národních listů*, kterou k Šámalovým sedmdesátým narozeninám v roce 1937 sestavila již zmíněná Milada Paulová. Jednalo se především o vzpomínky Šámalových odbojových spolupracovníků z doby první světové války, jejichž autoři se rekrutovali nejen z řad českých osobností politického a veřejného života, ale byli mezi nimi zastoupeni i reprezentanti jihoslovanské rezistence.² Šámalovu působení v pražské samosprávě se věnoval na stránkách *Národní politiky* jeho mnohaletý přítel Václav Štěpánek a zhodnocení působení v úřadu kancléře prezidenta republiky se zhostil jeden z Šámalových nejbližších spolupracovníků Jindřich Říha.³ Přemysl Šámal byl samozřejmě neoddelitelně spojen s publikacemi věnujícími se problematice českého domácího protirakouského odboje z let 1914–1918. Vedle *Dějin Maffie*⁴ jeho jméno nalezneme především v knihách Jana Hajšmana.⁵

V období následujícím bezprostředně po skončení druhé světové války mohli čtenáři denního tisku nalézt na jeho stránkách informace o válečných osudech Přemysla Šámala a jeho rodiny, zvláště pak vnoučat Aleny a Jiřího, která byla po zatčení a popravě jejich otce Jaromíra Šámala deportována do Německa k převýchově. Výsledkem tohoto krátkodobě zesíleného zájmu bylo i vydání stručné „druhoválečné“ zaměřené biografie Přemysla Šámala publikované v rámci ediční řady „*Kdo je*“ nakladatelství Orbis z pera novináře a člena tzv. Maffie z doby

¹ Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Archiv AV ČR (MÚA, A AV ČR), fond (f.) Milada Paulová, inv. č. 1113–1120, kart. 52.

² Příloha *Národních listů* k č. 271, 3. října 1937.

³ Václav Štěpánek: Význam dr. P. Šámala v našem veřejném životě, *Národní politika* 55, č. 271 (3. 10. 1937), s. 3; Jindřich Říha: Dr. Přemysl Šámal a úřad kancléřský, ibid.

⁴ Milada Paulová: *Dějiny Maffie*, I. *Ve znaku persekuce*, Praha 1937; Milada Paulová: *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914–1918*, II/1, Praha 1939.

⁵ Jan Hajšman: *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, Praha 1932; Jan Hajšman: *Mafie v rozmachu. Vzpomínky na odboj doma*, Praha 1933.

první světové války Jana Hajšmana.⁶ Následný politický vývoj ústící na počátku padesátých let 20. století v tzv. „boj proti buržoazním legendám“, který zcela popíral zásluhy české buržoazie na vzniku Československa v roce 1918 a připisoval rozhodující zásluhu na tomto dějinném okamžiku ruské Velké říjnové socialistické revoluci, znamenal odsunutí Přemysla Šámala na okraj zájmu historiků. Tuto změnu poměrů názorně ilustruje i případ dnešní Hellichovy ulice na pražské Malé Straně, která v letech 1946–1952 mohla krátce nést název Šámalova. Pomineme-li Šámalův návrat na scénu prostřednictvím knihy Milady Paulové *Tajný výbor [Maffie]* vydané v roce 1968 nakladatelstvím Academia jako jeden z produktů uvolnění československé politické a společenské atmosféry v době tzv. pražského jara, zůstal tento stav bez výraznějších změn až do pádu komunistického režimu.

Události, které následovaly po listopadu roku 1989, znamenaly rovněž postupné ožívování zájmu o dějiny prvorepublikového Československa a jeho vzniku. Do obecného povědomí se začala zvolna dostávat i osobnost někdejšího vůdce Maffie a následně prezidentského kancléře Přemysla Šámala. Jeho role byla nepřehlédnutelná v pracích Zdeňka Kárníka či Antonína Klimka. Postupně se začaly objevovat také studie věnované přímo Přemyslu Šámalovi⁷ a edice korespondence přibližující rovněž kancléřův osobní život.⁸ Tento pozvolna sílící zájem

⁶ Jan Hajšman: *Přemysl Šámal*, Praha 1946.

⁷ Jana Šetřilová: Most mezi Hradem a národní demokracií. Role Přemysla Šámala při hledání politického i osobního smíru, in: *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: Sborník prací k 65. narozeninám prof. Dr. Roberta Kvačka*, ed. Jindřich Dejmek – Josef Hanzal, Praha 1997, s. 231–240; Jan Hálek: Maffisté v politickém životě prvorepublikového Československa (1919–1921) – role Přemysla Šámala, *Historie – Otázky – Problémy* 6 (2014), č. 1, s. 147–156; Jana Čechurová: Rodina a válka. Důsledky německé okupace pro rodinu kancléře Přemysla Šámala, in: Jana Čechurová – Josef Žemlička a kol.: *Souboj mečů, idejí a charakterů. K životnímu jubileu prof. Ivana Šedivého*, Praha 2019, s. 251–261.

⁸ „Drahý pane kancléři...“. *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala, I. (1921–1935)*, ed. Daniela Brádlarová – Jan Hálek, Praha 2011; „Drahý pane kancléři...“ *Vzájemná korespondence Milady Paulové a Přemysla Šámala, II. (1936–1939 [1945])*, ed. Daniela Brádlarová – Jan Hálek, Praha 2012; *Americká stopa české Maffie. Vzájemná korespondence prvního československého vyslance v USA Bedřicha Štěpánka s kancléřem prezidenta republiky Přemyslem Šámalem (1921–1938)*, ed. Jan Hálek, Praha 2016.

veřejnosti o Šámalovu osobu vyvrcholil na jaře 2019 odhalením pamětní desky na nádvoří komplexu Hlávkových domů mezi Vodičkovou a Jungmannovou ulicí v Praze a vydáním drobného příležitostného sborníku textů.⁹ Jejich autoři nyní předkládají veřejnosti první souhrnné odborné zpracování životních osudů této výjimečné osobnosti.

⁹ Václav Pavlíček – Jana Čechurová – Jan Hálek– Václav Ledvinka: *Přemysl Šámal kancléř prezidentů*, Praha 2019.

PROSTŘEDÍ, RODOVÉ KOŘENY A PŘÍBUZENSKÉ VZTAHY

Praha na přelomu 19. a 20. století

Podle tiskem vydaného adresáře z roku 1901 působilo v Praze a v jejích blízkých předměstích celkem 366 advokátů a doktorů veškerého práva, kteří byli členy advokátní komory a provozovali právní praxi ve vlastních kancelářích.¹⁰ Od roku 1898 k nim patřil také mladý právník JUDr. Přemysl Šámal, jehož kancelář se nacházela na Novém Městě, ve Vodičkově ulici č. 15. Spolu s nedalekým Václavským náměstím se tato ulice novou reprezentační výstavbou právě změnila v jednu z hlavních obchodních a společenských tepen rychle se modernizující české metropole. Byla součástí prestižní a „módní“ rezidenční zóny, která vznikla v poslední třetině 19. století asanací a přestavbou části Horního Nového Města mezi Václavským náměstím a dnešním Masarykovým a Rašínovým nábřežím. Usídlily se v ní především elitní skupiny národně uvědomělého českého měšťanstva a jeho společenské, kulturní a školské instituce (Prozatímní a Národní divadlo, Měšťanská beseda, Český polytechnický ústav, Národní muzeum, První česká reálka, Vyšší dívčí škola, dívčí gymnázium Minerva ad.). Vznikly zde nově zřizované ústavy roku 1882 rozdělené české a německé Karlo-Ferdinandovy univerzity a ovšem též některé instituce německé (např. Německá státní reálka v Mikulandské ulici).

Ještě než se modernizační přerod jižní části Nového Města dovršil, zasáhl proces urbanizace naplno pražská předměstí, která se s vnitřním městem propojila komunikacemi, tramvajovou dopravou, kanalizační, vodovodní i elektrickou sítí. Z městského centra se do nich přesunula téměř všechna výrobní odvětví a soustředil se sem tovární průmysl. Již na sklonku 19. století se také rezidenční expanze české buržoazie začala

¹⁰ *Adresář královského hlavního města Prahy a sousedních obcí*, ed. Václav Lešer, Praha 1901, Odd. II Obyvatelstvo dle povolání. Advokáti.

přelévat do blízkých předměstských obcí – nejprve na vltavské nábřeží Smíchova a vzápětí do nově vznikajících rezidenčních a vilových okrsků Královských Vinohrad, Bubeneč, Karlína, Libně.

Rodina, dětství, studium a příbuzenské vztahy

Otec Přemysla Šámala Jan Šámal (31. července 1829 – 25. prosince 1900) zastával významné úřednické místo na pražském magistrátě – po mnohaleté kariéře magistrátního adjunkta se stal magistrátním radou a ředitelem popisního úřadu hlavního města Prahy. Nebyl však pražským starousedlíkem. Narodil se 31. července 1829 v Mladé Boleslavi jako manželský syn aktuára tamějšího krajského berního úřadu a později oficiála krajského soudu Jána Schamala, původem z Nymburka, a Barbory, dcery boleslavského měšťana Antonína Smutného a Antonie, rozené Hasnerové.¹¹ Do Prahy přišel na studia a již zde zůstal. Stal se koncipistou finančního úřadu, avšak když hodlal založit rodinu, přestoupil do služeb pražského magistrátu, aby se vyhnul přeložení do Uher či Haliče, jež běžně postihovalo státní úředníky jeho kategorie. Roku 1860 získal pražskou domovskou příslušnost a byl mu založen konskripční (zapisovací) arch. Podle přípisu v něm se téhož roku oženil. Jeho manželkou se 1. května 1860 stala Marie, rozená Černá (1. května 1838 – 26. července 1898) z Nymburka. Byla starší sestrou studenta práv Tomáše Černého, budoucího významného staročeského politika, starosty Sokola, pražského starosty a čestného měšťana Prahy.¹²

¹¹ Matriční zápis o narození a křtu Joannese Bapt. Ignatia Schamala z 31. 7. a 1. 8. 1829. Státní oblastní archiv (dále SOA) Praha, sb. matrik, Mladá Boleslav 16, N 1821–1833. V textu je zachováno jméno a příjmení otce v podobě, jak je zapsáno v matrice. Šámalův děd Ján (Joannes Aloysius) Schamal se narodil 22. 6. 1791 v Nymburce. Jeho otcem byl tamní měšťan Joannes Schamal, matkou Terezie, roz. Chlumeczká. SOA Praha, sb. matrik, Nymburk 05, N 1761–1801, fol. 204.

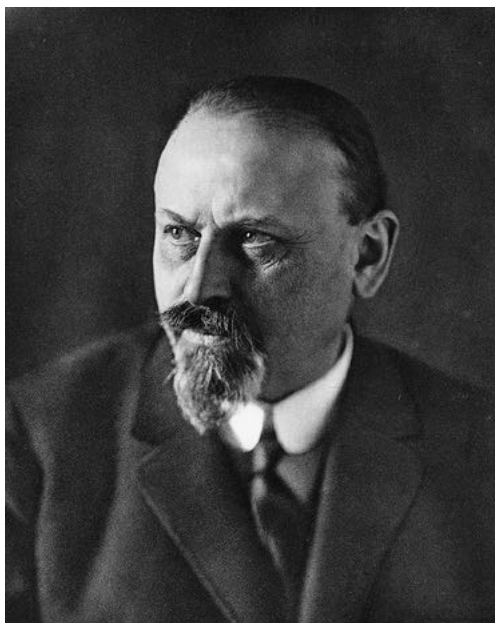
¹² JUDr. Tomáš Černý (16. 8. 1840 v Nymburce – 22. 2. 1909 v Praze), mladší bratr matky P. Šámala. Roku 1862 získal titul doktora práv a začal pracovat v advokátní kanceláři JUDr. Josefa Friče, od 1869 samostatný zemský advokát, 1871–1882 starosta pražského Sokola, 1881–1885 starosta hl. města Prahy, od 1895 čestný měšťan Prahy. Jako manžel Marie, roz. Horáčkové z Nového Města pražského byl švagrem básníka Vítězslava Háška (1831–1874). Byl tchánem arch. Osvalda Polívky (1851–1931), jenž se roku 1897 oženil

Obr. 1 Přemysl Šámal – portrét (v mladších letech)

Mezi rodinami Jana Šámala a Tomáše Černého se vytvořil úzký vztah, o němž svědčí mimo jiné to, že v 60. letech obě bydlely na stejné adrese, nejprve v Krakovské ulici 7 (čp. 1392-II), poté ve starém barokním paláci v Novodvorské (dnešní Hellichově) ulici na Malé Straně (čp. 457-III), jehož části pronajímala právní kancelář Josefa Friče, řešící konkurs zadluženého majitele hraběte Gotharda Mirbacha, k běžnému bydlení. Právě zde se dne 4. října 1867 narodil Janu a Marii Šámalo-vým jako páté z jejich šesti dětí syn, který byl teprve po deseti dnech

s jeho dcerou Helenou (1871–1957). Podrobněji o něm viz Hana Gutová Vobrátilková: Tomáš Černý (16. 8. 1840 – 22. 2. 1909), in: *První v obci. Purkmistři, starostové a primátoři města Prahy 1781–1989*, ed. Jana Konvičná – Martina Maříková, Praha 2023, s. 231–246.

Obr. 2 Přemysl Šámal – portrét (ze 30. let)

(13. října) pokřtěn v kostele P. Marie Vítězné. Při křtu obdržel jména Přemysl Jiří. Kmotry mu byli strýc JUDr. Tomáš Černý a teta Františka Endlerová, rozená Šámalová.¹³

Vzpomínky na rané dětství v barokním Mirbachovském paláci utkvěly Přemyslu Šámalovi hluboko v paměti a vybavovaly se mu jak při vzpomínkových rozhovorech s Miladou Paulovou ve 30. letech 20. století a při úvahách o napsání vlastních pamětí, tak v posledních týdnech života v nacistickém vězení. I v posledním dopise z berlínské věznice Alt-Moabit ze 13. února 1941 připomíná svým blízkým, aby ověřili, zda je živa a duševně svěží pětáosmdesátiletá hraběnka Marie Waldstein-Rummerskirch, a pokud ano, aby jí poslali květiny, neboť

¹³ Zápis o narození a křtu Přemysla Šámala ze 4. a 13. 10. 1867. Archiv hl. města Prahy (dále AMP), sb. far. matrik, matrika narozených PMV N8, 1861–1869. Kmotra Františka (nar. 1828), provdaná za pražského advokáta Ludwiga Endlera († 1857) – starší sestra Jana Šámala, u níž bydlel v době studií.

Číslo 1. Zeme česká.
Nr. 1. Land Böhmen.

Archivní záznamy z roku 1860.
Aufnahmebogen vom Jahre 1860.

Číslo okresu popisu
Bezirksamts-Bezirk.

Kraj Kreis	území Ort	Praha		číslo Matrik	okresní hejmanství Bezirksamtsverwaltung		Poznámky Anmerkungen	
Číslo domku Hausnummer		Jméno držitele domu Name des Hauseigenthümers		Jméno obyvatele Name des Bewohners		Společnost Gesellschaft		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880		1890		
1860		1870		1880				

ských hutí Josefu Kavalierovi.¹⁶ Zde prožila šťastných pět let, přesto se v roce 1880 přestěhovala do patrně prostornějšího bytu nedaleko ve Štěpánské ulici č. 35 (čp. 644-II). V roce 1887 však zastihujeme rodinu Jana Šámala opět v Kavalierově domě, kde pak žila dalších dvanáct let a opustila jej až po úmrtí Marie Šámalové († 26. července 1898).¹⁷

Malý Přemysl Šámal trpěl od narození častými nemocemi, mimo jiné i revmatismem kloubů. Podle vlastního svědectví se vleklých zdravotních problémů zbavil až poté, co se začal otužovat a jezdit na koni. Ještě na Malé Straně nastoupil do obecné školy u P. Marie Vítězné, od druhé třídy navštěvoval obecnou školu ve Štěpánské ulici. Následovalo studium na Prvním českém reálném gymnáziu ve Spálené ulici a po jeho absolvování volba dalšího životního směřování. Podle vlastních slov bez hlubšího osobního zaujetí a v rozporu se svou celoživotní láskou k přírodě a se sklonem k přírodopisu a ke sledování jevů v živočišné říši si zvolil další studium na právnické fakultě české univerzity. Bylo to rozhodnutí ovlivněné rodinným prostředím, přáním otce a perspektivou předem přislíbeného zaměstnání v prosperující advokátní kanceláři strýce JUDr. Tomáše Černého, která sídlila na Václavském náměstí.

Již během studia práv na české univerzitě si Přemysl Šámal, bez ohledu na slušné zajištění rodiny a na finanční podporu od nymburských příbuzných své matky,¹⁸ přivydělával praxí v advokátní kanceláři svého strýce. Poté co byl 13. dubna 1891 promován doktorem práv,¹⁹

¹⁶ Vnučka Josefa Kavaliera (1831–1903) Pavla, roz. Kropfová (1881–1974) se roku 1937 stala druhou manželkou Přemysla Šámala. Její teta, hudební skladatelka Marie Kavalierová (1861–1933), se roku 1883 provdala za JUDr. Vladimíra Srba (1851–1916), pražského starostu v letech 1901–1906. Srov. Kateřina Kavalírová: *Historie sklárů Kavalier a rodiny Kavalírových*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Pardubice 2012.

¹⁷ Otec Jan Šámal od roku 1899 dožil v opatrovně Na Hrádku (čp. 1710-II), později zbořeně. Údaje o pobytu a adresách jsou čerpány z konskripčního archu Jana Šámala, AMP, f. Magistrát I, popisní referát, popisní archy pražských příslušníků, popisní arch Jana Šámala, 1860.

¹⁸ Podle Šámalových vlastních vzpomínek posílal mu „strýc z Nymburka“ v době studií a praktikantských začátků podporu ve výši 5 zl. měsíčně. Jednalo se zřejmě o babiččina bratra Ferdinanda Mašína, který spravoval jako nájemce část matčina nymburského dědictví. Viz zmínku níže v Edici dokumentů pod č. I, Záznam M. Paulové.

¹⁹ Ústav dějin a Archiv Univerzity Karlovy (AUK), f. NAD 180, inv. č. 1, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity I (1881–1900), s. 176. Promotorem při Šámalově promoci byl prof. Dr. Antonín Randa.

Služujeme tímto již nám od starého pane-
 zedra rady městské dnešního dne zaplacený býti
 pohřební útraty za zemního pana Karla
 Jaromíra Erbena. Žádá se pomoci úřadu magistrá-
 tu pražského v částce třicet osmdesát
dvou zlatých 60^š r. m. /: 38271. 60^š /

V Praze dne 2. prosince 1860.

Dr. Jos. Emler

J. Šámal

Obr. 4 4. Dokument z 2. prosince 1860, jímž městský archivář Josef Emler a představený popisního úřadu Jan Šámal stvrzují, že jim pražský magistrát uhradil náklady za pohřeb ředitele pomocných úřadů a prvního městského archiváře Karla Jaromíra Erbena

stal se na sedm let koncipientem v této renomované kanceláři. Teprve po získání potřebných zkušeností pod strýcovým vedením se roku 1898 osamostatnil, stal se zemským advokátem a otevřel si vlastní kancelář na Novém Městě.

O rok později, 31. července 1899, se advokát Přemysl Šámal oženil s Annou Nekvasilovou (1. července 1875 – 18. prosince 1911), dcerou zamožného karlínského stavebního podnikatele Václava Nekvasila.²⁰ Svědky obřadu v kostele sv. Cyrila a Metoděje byli JUDr. Tomáš Černý a továrník František Křižík. Sňatkem se Šámalovi otevřel vstup do světa úspěšných budovatelů velkoměsta a jeho průmyslu, nových boháčů a majitelů realit, kteří současně byli horlivými českými vlastenci a mecenáši národně zaměřených kulturních a společenských aktivit. Karlínská Nekvasilová pocházela z poddanského rolnického rodu z Kbel na vinořském panství a byli kulturně i vlastenecky založenou rodinou. Starší bratr Václava Nekvasila Josef, který byl kupcem v Karlíně, se v dubnu 1864 oženil s Gabrielou Škroupovou, dcerou zemřelého kapelníka, skladatele a autora české hymny Františka Škroupa.²¹ Rodinné pouto mezi Šámalovými a Nekvasilovými se upevnilo, když pouhé dva měsíce po sňatku Přemysla Šámala s Annou Nekvasilovou, dne 7. října 1899, se jeho nejmladší sestra Libuše (1869–1933) provdala za syna a nástupce Václava Nekvasila, architekta a stavitele Otakara Václava Nekvasila (1869–1933).²²

Úzké a přátelské vztahy udržoval Přemysl Šámal také s rodinami svých starších sester Marie Ludmily (* 1863), provdané od roku 1884 za správce hohenzollernských lesů v Železné Rudě Julia Komárka, a Milady Marie (* 1864), jejímž manželem byl od roku 1890 pokladník Městské spořitelny Josef Kettner. Neprovdaná sestra Božena

²⁰ Václav Nekvasil (1841–1906), městský stavitel v Karlíně, obdobně jako Josef Hlávka cís. rada a rytíř řádu Františka Josefa. Založil třígenerační stavitelskou dynastii, která postavila v Praze mj. paláce Adria a Koruna, palác Generálního ředitelství Škodových závodů, Městskou knihovnu či budovy ČVUT v Dejvicích. Srov. Jan Vobořil: *Komunální elity v Karlíně a Libni v letech 1861–1914*, disertační práce, FF UK, Praha 2015; Rudolf Piša: Nejen doufám, ale pevně věřím, *Věstník MCP* [Muzea cenných papírů] 6, č. 1 (2013), nestr. (14 stran). Matriční zápis sňatku: AMP, sb. far. matrik, KAR O6, 1891–1900, zápis z 31. 7. 1899.

²¹ AMP, sb. far. matrik, matrika oddaných KAR O2, 1861–1868, zápis z 5. 4. 1864.

²² Již 20. 10. 1900 se manželům narodila dcera Libuše. AMP, sb. far. matrik, matrika narozených KAR N 14, 1891–1901, fol. 348.

Františka (*1866) žila po smrti Šámalovy manželky Anny u něho a snažila se mu pomáhat s péčí o děti a domácnost. O poznání méně blízký si byl Přemysl Šámal se svým starším bratrem Janem Boleslavem (1861–1953), který působil jako lékař na několika pražských klinikách a roku 1896 se usadil jako praktický lékař a později primář interny v Mladé Boleslavi. I po jeho odchodu z Prahy však rodinná soudržnost přetrvávala a starší bratr byl pro Přemysla Šámala i jeho děti lékařskou autoritou a občasným rádcem.²³

²³ O rodinných vztazích s Nekvasilovými, Komárkovými, Kettnerovými a Cebeovými v pozdějších letech viz níže v kapitole 7 Šámalův rodinný a společenský život ve 20. a 30. letech 20. století.

VE VEŘEJNÉM A POLITICKÉM ŽIVOTĚ PRAHY DO ROKU 1914

Vstup do veřejného života

Novopečený zemský advokát JUDr. Přemysl Šámal našel pro svou nedávno otevřenou právní kancelář vsutku důstojné umístění. Její adresa ve Vodičkově ulici č. 15, uvedená v Adresářích královského hlavního města Prahy,²⁴ patřila totiž nově zbudovanému komplexu tzv. Hlávkových nadačních domů mezi Vodičkovou a Jungmannovou ulicí. Krátce poté, co byla 4. listopadu 1899 kolaudována druhá část tohoto rozlehlého rezidenčního souboru, nalézáme mezi jeho novými nájemníky také novomanželský pár Přemysla a Anny Šámalových. Jejich soukromý byt, stejně jako Šámalova advokátní kancelář, se nacházel ve druhém patře průčelního křídla budovy do Vodičkovy ulice.²⁵

Budoucímu významnému „realistovi“ Šámalovi, po několikaleté spolupráci se strýcem Tomášem Černým, vůdčí osobností staročeské strany, zřejmě nevadilo, že s Josefem Hlávkou, jenž po trvalém přesídlení do Prahy (1882) přenesl do hlavního města své investiční záměry, soustavně se začal věnovat mecenášské činnosti a dosti výrazně ovlivňoval veřejný život tehdejší české Prahy, nemá shodné politické přesvědčení. Hlávka byl názorově blízký staročechům a pokrokáře či realisty, k nimž názorově směřoval Šámal, neměl příliš v lásce. Udržoval si nicméně nadhled nad dobovými politickými, vědeckými i uměleckými

²⁴ *Adresář královského hlavního města Prahy a sousedních obcí*, ed. Václav Lešer, Praha 1901, Odd. II Obyvatelstvo dle povolání. Advokáti; *Adresář královského hlavního města Prahy a sousedních obcí*, ed. Vojtěch Kaus, Praha 1907, Odd. II Obyvatelstvo dle povolání. Advokáti.

²⁵ V prvním patře bydlela rodina Josefa Hlávky. K lokalizaci Šámalova bytu, který roku 1900 měl číslo IX a při sčítání lidu 1910 číslo 10, srov. M. Paulová: *Dějiny Maffie*, I, s. 335; též David D. Beveridge: Zdenka a Josef Hlávkoví – Anna a Antonín Dvořákoví. Přátelství dvou manželských párů a jeho plody v českém a světovém umění, in: *Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky* 12 (2012), s. 291.

Obr. 5 Hlávkovy domy ve Vodičkově ulici č. 15–17 v Praze, v letech 1891–1937 bydlíště P. Šamala a jeho rodiny a sídlo jeho advokátní kanceláře

spory a navenek zaujímal téměř vždy obecně respektovaný nestranný postoj. Také v případě umístění Šámalovy kanceláře nad politickými rozdíly zjevně převážily praktické důvody: perspektivní advokát hledal „dobrou adresu“ v živém centru města a stavební podnikatel a mecenáš potřeboval „prestižní“ nájemníky, aby přilákali další zájemce i o méně atraktivní byty a prostory v areálu, který patřil k největším a nejintenzivněji zastavěným nemovitostem předválečné Prahy (zastavěno bylo plných 85 % plochy pozemku). Šlo o co největší výnos z nadačních domů, neboť ten měl především utilitárně doplňovat finanční zdroje pro mecenášské aktivity svého majitele.²⁶

Byty a kancelářské prostory vyššího standardu v Hlávkově domě byly pohodlné, přiměřeně reprezentativní a kvalitně provedené. Racio-

²⁶ Podle dobových údajů Hlávkův komplex skutečně patřil k nejvýnosnějším činovním objektům ve městě. Viz např. František Ruth: *Kronika královské Prahy*, I, Praha 1904, s. 442; *Statistická knížka král. hl. města Prahy a obcí Vyšehradu, Holešovic-Buben, Karlína, Smíchova, Král. Vinohradů a Žižkova* za léta 1900, 1901–1903, 1901–1905 ad.

Obr. 6 Nábytek ze Šámalovy ložnice

nální a architektonicky promyšlený vlastní Hlávkův projekt v první etapě (1881–1890) realizovala firma jeho bývalého spolupracovníka, stavbyvedoucího, přítele a budoucího pražského starosty Čenka Gregora (ve funkci starosty 1891–1896). Ve druhé etapě (1891–1899) ho dotvořil i stavebně provedl Hlávkou podporovaný umělečně progresivní architekt Josef Fanta.²⁷ Celý komplex byl na svou dobu moderně technicky vybaven (všechny byty měly koupelny), avšak z hlediska moderních hygienických a stavebních předpisů nebyl bez problémů.²⁸ Bydlení zde přesto Šámalově rodině zřejmě vyhovovalo a sám advokát vzhledem ke svým příbuzenským vazbám i společenským

²⁷ Růžena Baťková a kol.: *Umělecké památky Prahy – Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha I)*, Praha 1998, s. 421–424.

²⁸ Stavební komise městské rady vytýkala projektu mimo jiné přílišnou zastavěnost parcely a nedostatek světla pro byty v dvorních traktech. Srov. Alois Lodr: *Josef Hlávka, český architekt, stavitel a mecenáš*, Praha 1988, s. 41–53.

a politickým aktivitám dozajista patřil k „prestižním“ nájemníkům. Ocitl se v sousedském společenství nejen Josefa Hlávky a jeho rodiny, ale také dalších významných nájemníků, jako byli básník Julius Zeyer (1841–1901), právník prof. dr. Antonín Randa (1831–1914), nebo profesor České techniky Karel Domalíp (1841–1909). Šámalova rodina žila uprostřed rušného společenského a kulturního dění, neboť nejen Vodičkova a Jungmannova ulice a jejich okolí, ale i sám Hlávkův činžovní velkodům patřily k jeho centrům: velkou část přízemí do Vodičkovy ulice zaujímalá významná Akademická kavárna,²⁹ ve dvoře se nacházela známá Kobrova tiskárna a v průčelním traktu do Jungmannovy ulice sídlilo proslulé hudební nakladatelství F. A. Urbánka.³⁰

Působení třicetiletého začínajícího zemského advokáta na této významné adrese dozajista nebylo jednoduché, neboť právě v jejím okolí se koncentroval také největší počet advokátních kanceláří, působících v Praze. Kromě Šámalova strýce a profesního patrona Tomáše Černého (úřadoval na Václavském náměstí č. 30) zde měli kanceláře další bývalí i budoucí starostové hlavního města Prahy Václav Bělský (Vladislavova 13), Jindřich Šolc (Bredovská 14), Vladimír Srb (Štěpánská 63), Karel Groš (V Jámě 3), Karel Baxa (Štěpánská 43), starosta Sokola Josef Scheiner (Václavské nám. 70), Šámalův vrstevník Alois Rašín (Spálená 22) a mnozí další. Dík blízkému příbuzenství s rodinou Tomáše Černého, solidnímu úřednickému postavení svého otce na pražském magistrátě a společensky výhodnému sňatku se však mladý advokát v této náročné konkurenci prosadil a bez potíží se zařadil mezi společenskou elitu české Prahy.³¹

Z mnoha pražských osobností, s nimiž se Přemysl Šámal při svých aktivitách setkával, měl nejbližší ke kolegům advokátům, svým gene-

²⁹ Dnes zaujímá její prostory jídelna McDonald's.

³⁰ F. Ruth: *Kronika královské Prahy*, I, s. 443. Teprve v roce 1913 vystavěl Mojmír Urbánek v Jungmannově ulici novou budovu podle projektu Jana Kotěry.

³¹ Přemysl Šámal měl v Hlávkových nadačních domech bydliště až do roku 1937. Nezměnil je po smrti své choti Anny (1911), ani po osamostatnění syna Jaromíra (1932) a dcery Jarmily (1936) a sem mu byla adresována soukromá pošta i po celou dobu jeho působení na Pražském hradě. Teprve po sňatku s druhou manželkou Pavlou Fořtovou, rozenou Kropfovou (dne 30. června 1937) se přestěhoval do jejího bytu v Karmelitské ulici č. 14 na Malé Straně (čp. 382-III), kde pak prožil posledních třicet měsíců svého života. O tom viz níže v kapitole 7 a 8.

račním vrstevníkům. Na prvním místě to byl Alois Rašín (1861–1923). V době jeho uvěznění (1915–1917) byl Šámal podle vlastních slov „substitutem, správcem jmění i osobním důvěrníkem jeho rodiny“.³² Hned za něho se řadil dlouholetý sekretář pražské advokátní komory (v letech 1901–1920) Josef Schieszl (1871–1970).³³ Mezi mnoha dalšími osobnostmi z právnických, vědeckých, uměleckých, ale i podnikatelských kruhů se v průběhu času osobně sblížil zejména s filozofem prof. Františkem Drtinou (1861–1925), redaktory Františkem Síssem (1871–1938) a Janem Hajšmanem (1881–1962), advokátem a starostou Sokola Josefem Scheinerem (1861–1932), dramatikem Jaroslavem Kvapilem (1861–1950), úředníkem zemského výboru Bohuslavem Frantou (1861–1929), pozdějším vrchním ředitelem Živnobanky Jaroslavem Preissem (1871–1946) nebo s Václavem Štěpánkem (1871–1954), ředitelem nuselského pivovaru a pozdějším dlouholetým předsedou správní a dozorčí rady Pražské městské pojišťovny. Zásadní význam mělo pozdější Šámalovo seznámení (v roce 1916) s jeho mladším bratrem Bedřichem Štěpánkem (1881–1960), rakousko-uherským kariéřním diplomatem, aktivním členem Maffie a po válce prvním československým vyslancem v USA.³⁴

Plně v duchu zvyklostí a požadavků společenského prostředí, v němž se pohyboval, začal Šámal působit ve Společnosti Muzea království českého, v Matici české a v dalších českých spolcích, založil též podpůrný fond pro novináře existenčně ohrožené úředním zastavením jejich listů a pro jiné oběti politické perzekuce. Již před první světovou válkou byl rovněž osloven a ovlivněn myšlenkou svobodného zednářství a stýkal se s jeho pražskými stoupenci.³⁵ Veřejnou proslulost si nicméně získal především jako dlouholetý místostarosta Ústřední

³² Archiv Národního muzea (ANM), f. Přemysl Šámal, inv. č. 135, kart. 2, záznam rozhovoru M. Paulové s P. Šámalem z 12. 2. 1934. Rašínova kancelář přesídlila po r. 1903 do novostavby domu U Kořenských na rohu Národní a Spálené ulice (čp. 63-II), kterou roku 1972 nahradil obchodní dům Máj (dnes Tesco).

³³ J. Schieszl úřadoval ve Svobodově ulici č. 5 pod Vyšehradem (čp. 138-VI). V době Šámalova působení v Kanceláři prezidenta republiky byl přednostou politického a legislativního odboru prezidentské kanceláře (1921–1938). Viz níže v kapitole 6.

³⁴ K poslední jmenovanému viz monografii: Jan Hálek: *Bedřich Štěpánek. Nepohodlný muž československé diplomacie*, Praha 2018.

³⁵ K Šámalovu zednářství viz níže v kap. 7.

matice školské (1901–1922), právní zástupce českých menšin a bojovník za české menšinové školství v pohraničních oblastech.

Realista ve službách Ústřední matice školské

Přemysl Šámal byl již od svých gymnaziálních studií ovlivněn a formován Masarykovým realistickým hnutím. Ještě před maturitou v roce 1885 se stal čtenářem časopisu *Athenaeum*, vycházejícího od roku 1883. Přestože s ohledem na svůj věk, jak sám po letech přiznával, řadě textů nerozuměl, mělo na něj toto periodikum velký vliv: „Co jsem dostal první číslo *Athenaeae*, realista – to už dalo směr.“ Tomáše Garrigua Masaryka pak Šámal poprvé spatřil při svém studiu na univerzitě, kde jako budoucí právník musel navštěvovat i přednášky ze sociologie. Profesor jej svým přístupem plně zaujal: „Tak svobodně k nám nikdo nemluvil.“ K prvnímu bližšímu osobnímu setkání obou mužů ale došlo až řadu let po Šámalově absolutoriu. Jako majitel vlastní advokátní praxe, kterou otevřel v roce 1898, byl osloven administrací časopisu *Čas*, aby ji zastupoval v některých právních záležitostech.³⁶

Vedle Masaryka poutaly Šámala k realistické straně i její další osobnosti. Vnímal je jako „obecně poctivé lidi“ a nikoliv pouhé „politické dobrodruhy“. Na rozdíl od řady jiných (např. Václava Tilleho) zůstal Šámal straně věrný i v dalších letech, a to i přesto, že mu bylo zřejmé, že se nikdy nestane výraznou politickou silou. Sám v této souvislosti po letech konstatoval: „Zajímavé, jak Tille a j[iní] odpadávají od Mas[aryka]. Ti nabývají polit[ické] moci. My tu stáli co prašiví psi. Ale tadleta[!] věc mě držela, že jsem od toho hnutí neodpadl. Ne snad Mas[aryk] osobně, ale že ta real[istická] společ[nost] je papežšjší než papež.“³⁷

Jak již bylo naznačeno, dokázal Šámal úzce propojit profesi advokáta se svými společenskými a politickými zájmy a preferencemi. V tomto ohledu jej nepochybně silně ovlivnila mnohaletá spolupráce

³⁶ MÚA, A AV ČR, f. Milada Paulová, inv. č. 1117, karton 52, Rukopisné poznámky M. Paulové, vycházející z osobních rozhovorů s P. Šámalem, jejichž výsledkem měla být jeho biografie.

³⁷ Ibid.

s jeho strýcem Tomášem Černým, který vedle nezbytné právnické bystrosti, nevšední pracovitosti a smyslu pro povinnost vynikal úzkým vztahem k českému jazyku i svou nezištností prokazovanou opakovaně ve věcech veřejných, stejně jako zásadou pracovat, pokud to okolnosti umožňovaly, bez nároku na zisk ve prospěch veřejných zájmů.³⁸ Opomenout nelze ani vliv dalšího ze strýců, švagra Šámalovy matky básníka Vítězslava Háška. Český inženýr Emil Zimmerler, který se věnoval budování především vodohospodářských staveb, vzpomínal na malého Přemysla Šámala jako na „velmi milého chlapce, velmi způsobného chování“, který „mluvil češtinou vybraně čistou“.³⁹ Při vědomí těchto skutečností nepřekvapí Šámalovo výrazné angažmá ve službách Ústřední matice školské.⁴⁰ Do řad členů tohoto spolku, založeného v roce 1880 s cílem hájit zájmy českých menšinových škol v jazykově smíšených oblastech habsburské monarchie, přivedl mladého právníka český právní historik, novinář, archivář a v neposlední řadě mladočeský politik Jaromír Čelakovský, který v letech 1891–1900 působil v úřadu předsedy Matice. Podle historičky Milady Paulové spatřoval Šámal v této práci především „konkrétní nejlepší přípravu lepší budoucnosti národa“.⁴¹ Od roku 1894 bychom jej našli mezi členy matečního výboru, v letech 1896–1901 v roli jednatele, posléze až do roku 1909 v úřadu II. náměstka předsedy Františka Kneidla a pro léta 1910–1919 se stal I. náměstkem předsedy Ústřední matice školské. Po celé toto období byl rovněž zástupcem Matice ve věcech finančních a právních.⁴² Výkon svých funkcí v Matici Šámal po řadě let charakterizoval jako

³⁸ M. Paulová: *Dějiny Maffie*, II/1, s. 7–9.

³⁹ Emil Zimmerler: *Moje inženýrské paměti*, II, ed. Michaela Havelková – Jan Hozák, Praha 2013, s. 247.

⁴⁰ K prvním letům existence této instituce viz Alexandra Špiritová: Ústřední matice školská v letech 1880–1919, *Paginae historiae: Sborník Státního ústředního archivu* 1 (1993), s. 178–195. K problematice českého menšinového školství nejnověji Karel Řeháček: *Jmé-
nem národa a pro národ! České školství v národnostně smíšených oblastech jihozápadu
Čech v letech 1880–1945*, Praha 2019.

⁴¹ M. Paulová: *Dějiny Maffie*, II/1, s. 7–9.

⁴² Viz Národní archiv (NA) Praha, f. Ústřední matice školská, inv. č. 712, kart. 60, Zápisy z valných hromad 1883–1927.

„bezplatnou, namáhavou a drahou povinnost..., o kteroužto hodnotu se lidé nedrali. Vynášela pouze z kapsy.“⁴³

Ve svých veřejných vystoupeních Šámal kritizoval zejména nevhodné podmínky, v nichž řada českých menšinových škol působících v obcích s německou politickou převahou byla nucena přežívat. Místní školní rady v těchto oblastech šikanovaly českou menšinu odpíráním vhodných prostor, nucením českých rodičů, aby pod záminkou dozoru nad školní docházkou převáděli své děti do německých škol, či odmítáním žádostí o osvobození od placení školného. Šámal poukazoval na negativní roli „individuů českého původu, posílající děti do německých škol – ač české školy v místě mají, – individua, která dobrovolně vstupují ve společenské a hospodářské organizace s národnostně německým charakterem, která s německou stranou v obci volí, pokud jim volební právo přísluší a která přitom český jazyk zcela zapomínají, německého však dokonale ovládati se nenaučila“. Svě úsilí Šámal směřoval právě k dosažení „národnostní očisty místních školních rad od živlů národnostně obojetných“.⁴⁴ Sporné body se však neomezovaly pouze na česko-německé soužití. Na jaře 1911 se Šámal jako zástupce Ústřední matice školské angažoval rovněž v jednáních o česko-polské menšinové školy ve Slezsku.⁴⁵

Vedle činnosti ve službách Ústřední matice školské představující nejvýraznější část jeho společenských aktivit, Šámal nestál ani mimo další společenské organizace. Namátkou můžeme zmínit Ligu pro všeobecné rovné právo hlasovací, když v roce 1903 nalezneme jeho podpis mezi signatáři provolání „Za dobrou věc“.⁴⁶

Přes výše popsané aktivity se Šámal dlouho vyhýbal aktivnímu vstupu na české politické kolbiště. Řečeno opět společně s Miladou Paulovou, „politiku prožíval, ale neprovozoval ji prakticky ani jako student, a dlouho ještě ani jako mladý advokát, i když se zájmem přímo

⁴³ ANM, f. Přemysl Šámal, inv. č. 135, kart. 2, Šámal starostou města Prahy, Záznam rozhovoru M. Paulové s P. Šámalem z 12. 2. 1934.

⁴⁴ Přemysl Šámal: Škola a politika. Místní školní rady škol menšinových, *Čas*, č. 209 (31. 7. 1907), s. 1; č. 211 (2. 8. 1907), s. 1; č. 212 (3. 8. 1907), s. 1–2.

⁴⁵ Politika domáci: Pravda o českopolské dohodě ve Slezsku, *Čas* 25, č. 64 (5. 3. 1911), s. 2–3.

⁴⁶ Za dobrou věc!, *Čas* 17, č. 284 (18. 10. 1903), s. 9.

vášnivým stopoval život veřejný“. Nelákala jej ani tzv. pozitivní politika reprezentovaná především osobností předsedy mladočeské strany Karla Kramáře.⁴⁷ Změnu v Šámalových postojích přinesl až vznik tzv. realistické strany vedené Tomášem Garriguem Masarykem. S ohledem na své působení ve službách Ústřední matice školské byl záhy přizván do výkonného výboru uvedené strany.⁴⁸

V roce 1908 byl JUDr. Přemysl Šámal zvolen na tříleté funkční období do sboru obecních starších hlavního města Prahy. V tomto samosprávném orgánu, ovládaném mladočechy v čele se starostou Karlem Grošem, patřil Šámal k realistické opozici, avšak příliš výrazně se neprojevoval, neboť jeho aktivity směřovaly převážně mimo komunální sféru. Přesto opakovaně zasáhl například do projednávání školské problematiky a příslušné kapitoly pražského městského rozpočtu na rok 1911.⁴⁹

Vyvrcholením Šámalova osobnostního a politického vývoje byla v roce 1908 jeho kandidatura (a to hned dvojnásobná) ve volbách do českého zemského sněmu. Podle usnesení výkonného výboru České strany pokrokové byla 20. ledna 1908 oznámena Šámalova kandidatura v městských okresech č. 2: Praha – Nové Město a č. 21: Mladá Boleslav, Nymburk.⁵⁰ Šámal byl po právu prezentován jako jeden z nejlepších znalců menšinového školství, zastánce „zásady koncentrace všech politických stran“ a vynikající národně obranný pracovník, „který mnohokrát byl zastáncem českých rodičů, žádajících o národnostní školy při komisionálním řízení“.⁵¹ Zároveň tak byl vymezen okruh hlavních témat jeho předvolebních veřejných vystoupení.

Zatímco v prvním případě byl Šámalovým mladočeským soupeřem pražský starosta Karel Groš, byl mladoboleslavsko-nymburský volební okres již od roku 1894 vnímán jako hájemství Václava Škardy, který byl

⁴⁷ Viz Luboš Velek: Karel Kramář a Národní strana svobodomyslná (mladočeská) 1890–1914, in: *Karel Kramář (1860–1937). Život a dílo*, ed. Jan Bílek – Luboš Velek, Praha 2009, s. 104–138.

⁴⁸ M. Paulová: *Dějiny Maffie*, II/1, s. 7–9. Srov. Martin Kučera: Vnitřní opozice v České straně lidové (Revue Přehled 1902–1906), *Moderní dějiny. Sborník k dějinám 19. a 20. století 5* (1997), s. 27.

⁴⁹ *Věstník obecní král. hl. města Prahy*, 17 (1910), s. 281–287, 430–432.

⁵⁰ Kandidatury České strany pokrokové, *Čas* 22, č. 19 (20. 1. 1908), s. 1.

⁵¹ Drobnosti: Souhlasíme, *Čas* 22, č. 22 (23. 1. 1908), s. 2.

v témže roce jedním z iniciátorů tzv. nymburské rezoluce. Mladočeši se v ní přihlásili k tzv. „konstruktivní opozici“ a distancovali se od národního radikalismu. Na jaře 1907 zahájil Karel Kramář reorganizaci mladočeské strany doprovázenou příklonem k tzv. pozitivní politice, realizované ve vztahu k Vídni. Do skupiny jeho příznivců a podporovatelů se přihlásil i Václav Škarda. Ve volebním klání se tak mohl spolehnout na podporu nového stranického deníku *Den*, který byl na konci března 1907 založen jako vnitrostranická konkurence konzervativních *Národních listů*.⁵²

Šámál, který se pokoušel rozeznít ve voličích nacionálně radikální strunu, vyvolal v mladočeském táboře obavy z možného oslabení pozice jejich kandidáta. Proto poté, co s ohledem na své okamžité zdravotní potíže promeškal začátek volební kampaně, byl vystaven hlasům zpochybňujícím jeho kandidaturu. Mladočeský *Den*, jehož útoky řídil Alois Rašín, jeden z blízkých Kramářových spolupracovníků a ústřední osobnost zmíněného periodika, přinesl 30. ledna dokonce zprávu, že byl Šámál místním volebním výborem České strany pokrokové v Nymburku vyzván k odvolání své kandidatury a k podpoře Václava Škardy jako „politika zkušeného a zdatného národního pracovníka“.⁵³ Další Kramářovi příznivci v mladočeské straně Jaroslav Preiss a Václav Schuster hodnotili Šámalovo soupeření se Škardou jako „nemravnost“.⁵⁴ K odvolání Šámalovy kandidatury vyzývala i mladoboleslavská městská rada, která jednomyslně podpořila Škardovu opětovnou kandidaturu.⁵⁵ Mladočeši však především poukazovali na dle jejich názoru „podivné jednání, ať již pana dra. Šámala, či výkonného výboru České strany pokrokové, tím, že stále užívají při označování kandidatury pana dra. Šámala, že týž jest místopředsedou Ú[střední] m[atice] š[kolské], ač dosud nikdy jiní kandidáti něco podobného nečinili“. Vyslovovali přitom obavu z takového „zatahování nám všem drahého ústavu národ-

⁵² Martin Kučera: Soubor vedení mladočeské strany s Národními listy. („Den“ 1907–1909), *Moderní dějiny. Sborník k dějinám 19. a 20. století* 4 (1996), s. 71–113.

⁵³ Volby do sněmu král. českého: Vyzván k odvolání své kandidatury v městské skupině mladoboleslavsko-nymburské, *Den* 2, č. 29 (30. 1. 1908), s. 2.

⁵⁴ T. G. Masaryk B. Hlaváčovi, 2. 3. 1908, in: *Korespondence T. G. Masaryk – Bedřich Hlaváč*, ed. Vratislav Doubek – Martin Kučera, Praha 2001, s. 107, dok. č. 99.

⁵⁵ Volby do sněmu král. českého: Pokroková kandidatura a městská rada v Mladé Boleslavi, *Den* 2 č. 36 (6. 2. 1908), s. 2.

ního do volební vřavy“.⁵⁶ Realisté podobné výtky rozhodně odmítali. Přijali proto usnesení, v němž se zavázali, že ve volebních prohlášeních (písemných i ústních) nebude Šámalova funkce v Matici nikterak zmiňována. Zároveň zdůraznili, že tento „všenárodní ústav kulturní“ byl do volebních půtek zavlečen stranickostí jejich odpůrců.⁵⁷ Šámalovo propojení s Maticí však bylo natolik veřejně známé, že se jednalo pouze o formální akt. Tím spíše, že se kandidát ve svých veřejných vystoupeních věnoval téměř výlučně problematice českých menšin.⁵⁸

Druhá z Šámalových kandidatur – na Novém Městě pražském – měla pouze jepičí život. Mladočeský *Den* ji 17. února 1908 označil za „zbytečnou a škodlivou“ českým zájmům, a to i přesto, že ve svém komentáři připouštěl, že „pan dr. Šámal jest dojista osobně oblíbený muž a horlivý pracovník v Ústřední matici školské“: „Pan dr. Šámal není dosud žádnou význačnou osobností politickou a kandiduje-li současně na Boleslavsku a v Praze, znamená jen první kandidatura politický manévr, při němž spoléhá se na domnělou oblibu kandidáta v Nymburce, druhá však zřejmé a zbytečné tříštění voličstva na půdě nejvíce minoritou německou ohrožené. Je-li pravdou, že má dr. Šámal takové porozumění pro náš program národnostní, neměl by beztoho značný volební zmatek zvětšovati na Novém Městě pražském, kamž soustředí Němci hlavní svůj útok.“⁵⁹

Přestože *Čas* uvedené výtky nejprve odmítl,⁶⁰ *Den* svého cíle dosáhl, když Šámal 20. února oznámil rezignaci na svou pražskou kandidaturu. Jako hlavní důvod pro toto rozhodnutí uvedl útoky zaměřené prostřednictvím jeho osoby na Ústřední matici školskou: „Když však již tak se stalo, přiznávám, že proti takové zbrani jsem slabým. Nemohu a nechci za žádnou cenu dopustit, aby do víru stranického stržena byla Ústřední matice školská, ústav, pro který jsem osobně schopen obětí největších.“⁶¹ Šámal se poté již soustředil na získávání voličů v mlado-

⁵⁶ Volební ruch: Z Nymburka, *Národní listy* 48, č. 42 (12. 2. 1908), s. 3.

⁵⁷ Ke kandidatuře JUDra Přemysla Šámala, *Čas* 22, č. 45 (15. 2. 1908), s. 5.

⁵⁸ Viz rubriku Volební schůze v deníku *Čas* v období od 20. 1. do 27. 2. 1908.

⁵⁹ Volby do sněmu král. českého: Kandidát pokrokové strany na Novém Městě pražském, *Den* 2, č. 47 (17. 2. 1908), s. 2–3.

⁶⁰ K panu dru Šámalovi, *Čas* 22, č. 48 (18. 2. 1908), s. 4.

⁶¹ Kulturní úroveň mladočeská (Poznámky k volebnímu boji v Praze), *Čas* 22, č. 50 (20. 2. 1908), s. 1.

boleslavsko-nymburském volebním okrese. Výsledkem byl však pouze zisk 158 hlasů, s nimiž nemohl 878 hlasům vítězného Václava Škardy v žádném případě konkurovat.⁶² T. G. Masaryk Šámalovo soupeření se Škardou zhodnotil, aniž by znal výsledky voleb, v dopise adresovaném svému příteli, novináři Bedřichu Hlaváčovi: „O vyhlídkách vol[ebních] nelze dnes říci ještě nic; ale vystoupení nám pomohlo a to stačí; jsme příliš aristokratičtí, musíme se učit praktické demokracii.“⁶³

Šámalův pokus proniknout mezi poslance českého zemského sněmu sice skončil fiaskem, neodradil jej však od dalších politických a společenských aktivit, když své úsilí soustředil na rozvoj vlastní advokátní praxe, na další práci v Ústřední matici školské a realistické straně a v neposlední řadě na výše již zmíněné úspěšné angažmá v pražské předválečné komunální politice. Menšinové problematice se Šámal věnoval i v rámci svého působení v Národní radě české, vystupující jako poradní sbor českých poslaneckých kruhů, kde zastával funkci místopředsedy, resp. předsedy menšinového odboru této organizace.⁶⁴

V letech 1911 a 1912 byl Šámal přítomný i u jednání o tzv. česko-německé vyrovnání. Prosazoval, aby tyto rozhovory nebyly realizovány pouze v režii českých měšťanských stran, ale byli k nim zváni i zástupci Československé strany sociálnědemokratické, které na základě svých zkušeností z Ústřední matice školské znal jako věrné spolupracovníky ze sporů o zřizování českých menšinových škol, když oceňoval jejich organizaci a disciplínu.⁶⁵ U česko-německých vyrovnávacích rozhovorů Šámal nescházel ani na začátku roku 1914, kdy vinou německých radikálních nacionalů došlo k jejich opětovnému uváznutí.⁶⁶

⁶² Volby do sněmu království Českého v kurii městských okresů 27. února 1908, *Čas* 22, č. 58 (28. 2. 1908), s. 6–7.

⁶³ T. G. Masaryk B. Hlaváčovi, 15. 2. 1908, in: *Korespondence T. G. Masaryk – Bedřich Hlaváč*, s. 106, dok. č. 97.

⁶⁴ NA, f. Národní rada česká, inv. č. 890, kart. 81.

⁶⁵ P. Šámal J. Podlipnému, 20. 7. 1912, in: *Promarněná šance. Edice dokumentů k česko-německému vyrovnání před první světovou válkou. Korespondence a protokoly 1911–1912 (2)*, ed. Eva Drašarová – Roman Horký – Jiří Šouša – Luboš Velek, Praha 2008, s. 1371–1372, č. 374.

⁶⁶ B. Hlaváč T. G. Masarykovi, 24. 1. 1914; T. G. Masaryk B. Hlaváčovi, 13. 2. 1914; B. Hlaváč T. G. Masarykovi, 11. 12. 1914; T. G. Masaryk B. Hlaváčovi, 14. 12. 1914, in: *Korespondence T. G. Masaryk – Bedřich Hlaváč*, s. 238–240, 264–265, dok. č. 271, 272, 307, 308.